

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

MOPHATO 12

SETSWANA PUO YA GAE (HL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

TLHAKOLE/MOPITLWE 2011

MEMORANTAMO

MADUO: 80

Memorantamo o, o na le ditsebe di le 21.

KAROLO YA A: POKO***Maboko a Setswana – MK Mothoagae*****POTSO 1 (POTSO YA TLHAMO)**

ELA TLHOKO: Mo tlhamong ya motlhatlhojwa go tshwanetse ga akarediwa dintlha tse di fa tlase. Go tlaa dirisiwa ruboriki ya maduo a a kana ka 10 go tshwaya tlhamo ya motlhatlhojwa.

LOSO – LD Raditladi

- Ga ke beye loso sebete gonne le tla ka tse di sa jeseng diwelang. Fa motho a utlwela loso ga a iketle gonne a atelwa ke letshogo, a felelwa ke maatla, a nnela selelo mme a tsewe ke sediidi ka ntlha ya go latlhegelwa ke yo a mo ratang. Le fa go ntse jalo, motho a boe a ikgomotse gonne go diregile thato ya Modimo. A amogele mme a ikgomotse gonne go se kitla go dirololwa, mme a amogele gore ke nako ya gore motho yoo a re tlogele ka re ne re mo adimilwe.
- Ga go ope yo o ka tshabelang loso gonne lo le mo lobopong lotlhe. Lo fitlhelwa mo bathong, diphologolong le mo dimeleng. Tota ruri e kete go ka bo go kgonega gore motho a itse gore nako ya gagwe ya go swa e tla leng mme a tle a ikopele go okelediwa malatsi go kgona go feleletsa se o tlaa bong o ikaeletse go se dira gonne go se monate go swa o gadimile kwa morago. Fela loso lo tshwana le dipaka tsa ngwaga gonne fa paka e fela, e sutela e nngwe. Le tshwantshangwa le maungo a ngwaga mme ba ba fulang maungo a, ba a je go ikgotsofatsa ka ba itse gore ba tlaa tlogela tsotlhe tsa lefatshe. Ba ba sa swang ka setlha se se rileng bona ba tlaa leta se se latelang.
- Mothofatso-"Lefatshe la ntshofala la dikologa" – mmoki o gatelela bokao jwa go bontsha ditlamorago tsa loso mo matshelong a batho.
- "Leitlho la me la benya jaaka naledi"- tshwantshanyo - Mmoki o itshupa a tlhaloganya loso. Loso lo tliša selelo le kutlobotlhoko.
- Tshwantshiso –"Maungo a lona ke mefago ya dingwaga"- Mmoki o itshupa a tlhaloganya loso. Loso batho ba tshela le lona, ga ba kitla ba kgaogana le lona.

[10]**KGOTSA****POTSO 2 (DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE)****MOTLHOKAGAE – LD Raditladi**

- Kutlwelobotlhoko - mmoki o bua fa a se na legae e bile a sotliwa ke batho ba gaabo. (2)
- Ke supa fa di le phepa, tsa me diatla. (2)
- Tshwantshanyo- go bapisa/go tshwantshanya dilo di le pedi kgotsa go feta. (2)
- O kgakala le legae la gagwe - o kwa botennye jwa lefatshe. (2)
- Tshotlego. (2)

[10]**KGOTSA**

POTSO 3 (DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE)**NGWAGA O SA NTHATENG KGABAGANYA – JSS Shole**

- 3.1 Mmoki o supa a tshwenyegile/a utlwile botlhoko gonne fa dingwaga di ntse di kgabaganya le ena o a tsofala/kwa bofelong o tlile go tlhokofala. (2)
- 3.2 Go gatelela bokao jwa gore ngwaga ga o lete motho, fa o fetile o fetile. (2)
- 3.3 Mmoki o neile ngwaga maikutlo a botho/ setho go gatelela bokao jwa go dirisa ngwaga ditiro tsa setho. (2)
- 3.4 Le aramele le sa go tlhabetse/dira dilo nako e sa ntse e go letla/maikotlhao ke namane ya morago.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa di sekasekwe). (2)
- 3.5 Go kgabaganya wena mosakgoreng. (2)
- [10]**

KGOTSA**POTSO 4 (DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE)****MAHUMAPELO A GA PHOKOJWE – MS Kitchen**

- 4.1 Phokojwe o ngongorega ka ntšwa e e neng e mo ila jaaka motho. Le fa ntšwa e le phologolo jaaka phokojwe, e ema motho nokeng. (2)
- 4.2 Batho ba ba ntlhoileng thata. (2)
- 4.3 Go mothofadiwa ga phokojwe go gatelela bokao jwa ngongorego ya gagwe. (2)
- 4.4 abab – O tlisa keelano ya mela mo lebokong/o tlisa moribo o o rileng mo melathetong ya leboko. (2)
- 4.5 Tlogelo - go somarela mafoko mo moleng
Poeletsomodumo – go golaganya medumo le ntlhakgolo/go utlwatsa kakanyo le modumo wa se go buiwang ka sona. (2)
- [10]**

LE

POTSO 5 (POTSO YA TLHAMO)

ELA TLHOKO: Mo tthamong ya motlhatlhojwa go tshwanetse ga akarediwa dintlha tse di fa tlase. Go tlaa dirisiwa ruboriki ya maduo a a kana ka 10 go tshwaya tlhamo ya motlhatlhojwa.

Molalatladi – SS Mokua**PELO – SS Mokua**

- Mmele o rata pelo gonne o ikaegile ka yona. Pelo e kaiwa jaaka kgosikgolo e e welang dingalo. Pelo e laola dithwe tsotlhe ke ka moo di e ratang mme e tsholelediwe kwa godimo go bontsha tlotlo gonne di se na mosola kwa ntle ga yona.
- Pelo e tlotliwa gonne e tshwere botshelo jwa motho. Go itayaitaya ga yona go lerela batho botshelo mme ba itumele gonne go se ope yo o eletsang go swa. Go ema ga yona go tliša mahutsana le selelo go ba losika ka ntlha ya go latlhegelwa ke batho ba ba ba ratang.
- Pelo e dira le dithwe tse dingwe tsa mmele jaaka sebetse, makgwafo le diphilo, mme mo dithweng tsotlhe tse, pelo ke yona e e laolang.
- Motho o santse a ka tshela le fa a ka latlhegelwa ke leoto, nko kgotsa seatla. Fela fa pelo e ka didimala ga go sepe se se ka dirwang gonne motho o tliše go tlhokofala ka pelo, e leng yona e tshwereng botshelo jwa motho.
- Pelo e tshwantshiwa le kgosikgolo, matlhola-a-di-bona/motlotlegi botshelo jwa motho gonne dithwe tsotlhe di ikaegile ka yona.
- Pelo e mothofaditswe - pelo e filwe maikutlo a setho gonne e dira dilo tse di dirwang ke batho jaaka: "tsamao ya gago, barwarraago, o ratwa ke dithwe tsotlhe"
- Go dirisitswe sekapuo sa tshwantshanyo – O kukelwa godimo jaaka mae- go kaya gore dithwe tsotlhe di tlotla pelo gonne ntle le yona di ka se ka tsa dira sepe ka jalo di e tsholeletse kwa godimo gore go se direge sepe ka yona ka di tla bo di se na mosola kwa ntle ga yona.
- Tlhatlhagano- Tsamao ya gago ke botshelo/kemo ya gago ke selelo.
Tsamao ya gago ke botshelo/Kemo ya gago ke khuranyo ya meno
Go gatelela botlhokwa jwa pelo gonne ntle le go ubauba ga yona go se botshelo.
- Neeletsano- Kemo ya gago ke loso.
Loso lefifi le lentsho- go gatelela bokao jwa se re lebaneng naso
Sekao: loso, fa pelo e ka ema.

[10]**KGOTSA**

POTSO 6 (DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE)***Boka ke boke* – BD Magoleng****BOROKO – BD Magoleng**

- 6.1 abba - O tlisa keelano ya mela mo lebokong/o tlisa moribo o o rileng mo melathetong ya leboko. (2)
- 6.2 O re wela re sa go solofela. (2)
- 6.3 Boroko sera sa mmele/mosola wa boroko ke go ikhutsa. (2)
- 6.4 Mothofatso-Mmoki o neile boroko maikutlo a botho/setho go gatelela bokao jwa go dirisa boroko ditiro tsa setho. (2)
- 6.5 Poeletsomodumo – e tsamaelana le modumo o o dirwang ke motho fa a robetse. (2)
- [10]**

PALOGOTLHE YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: PADI**POTSO 7: *Leba Seipone* – Kabelo Kgatea**

ELA TLHOKO: Mo tthamong ya motlhatlhojwa go tshwanetse ga akarediwa dintlha tse di fa tlase. Go tlaa dirisiwa ruboriki ya maduo a a kana ka 25 go tshwaya tiro ya motlhatlhojwa.

- Ka leitlho la motsadi yo o bonelang dilo pele ka mokgwa o o gakgamatsang, mosadimogolo ljelele o ne a baakanya maikutlo le go aga Motswagauteng gore fa a ikobonya kgotsa a ngongorega ka moriri wa gagwe o o sa tshwaneng le wa bana ba bangwe, a itebe mo seiponeng mme a rate, a tlotle le go tshepa motho yo a mmonang mo go sona gonne go se motho ope yo o mosola go feta ena mo botshelong.
- Pule o ne a ema Motswagauteng nokeng ka dinako tsotlhe le go kgalemela Teko le Modise ba ba neng ba sotla Motswagauteng ka go mmitsa ka maina le go mo kgoromeletsa mo molelong.
- Kwa Foreiborogo o kopana le Kabo mme ba thusana ka go bitsa batho gore ba pege mo go bona gore ba ba kgoromeletse dithoto, ba dira madi a mantsi a ba a kgaoganang kwa bofelong.
- Mo tekising ya Huhudi bapagami ba tekisi le mokgweetsi ba ne ba sotla Motswagauteng ka maina le dipuo tsa kgethololo mme Kabo o ne a mo ema nokeng le go emisa tekisi gore ba fologe go efoga dipuo tsa tshotlo tsa bona.
- Motswagauteng o ne a thusa mosadimogolo yo o neng a phamoletswe madi ke tsotsi.
- Batho ba ne ba teketa Motswagauteng mo go maswe.
- Kabo ke ene fela yo o neng a lela le Motswagauteng le go mo ema nokeng ka go mo raya a re a lebe seipone, a leke go boloka motho yo a mmonang mo go sona.
- Kabo o tsamaile a ntse a kgothaletsa Motswagauteng go leba seipone go fitlha kwa bookelong.
- Fa Motswagauteng a le kwa bookelong, Kabo o ne a supa botsala le kemonokeng ya gagwe ka go bofelela kolotsana ya gagwe le ya ga Motswagauteng mo koteng ya lebone la mo mmileng ka keetane.
- Kabo ke ena fela yo o neng a tlhola Motswagauteng kwa bookelong, a mo itsise fa dikolotsana tsa bona di nyeletse, mme a mo netefaletsa fa seipone sone se setse le go mo gomotsa gore mosimane yo o tlaa mmonang mo go sona o tlaa tsoga mo diphateng tse di fisang.
- Kamano e Motswagauteng a nnileng le yone le Kabo e supa fa Kabo a ne a sa tlhaole tsala ya gagwe ka mmala.
- Mo tereneng e e yang Gauteng, fa Motswagauteng a palame terena a se na madi, mosadi yo mokima le batho ba ba leng mo tereneng ba ne ba se ka ba kgetholola Motswagauteng ka mmala mme ba mo kolekela madi a go duela.
- Kwa Gauteng Motswagauteng o tsewa ke *Alberto* le *Salamina* ba ba nnang le ena kwa mekhukhung ya bona kwa ntle ga go mo kgetholola gore ke motho wa mmala.
- Fa Motswagauteng a goroga kwa Rodipoto, Sepoko, moeteledipele wa Tsapitsapi o mo amogela ka diatla tsoopedi kwa ntle ga go mo kgetholola a be a mo ruta magokonyane otlhe a botshelo jwa mo mmileng.
- Sepoko ga a kgetholole Motswagauteng mme o mo eleletsa gore a tsene sekolo.

- Mogokgo wa sekolo sa bosigo o direla Motswagauteng moletlo wa kakgolo kwa ntle ga go mo kgetholola.
- Mosadimogolo Kornei o ne a thapa Motswagauteng le go mo fa dijo a se ka a mo kgetholola.
- Morago ga gore Motswagauteng a ipolele, basadibagolo ba babedi ba mo amogela jaaka leloko la lelapa le go mo rekela diaparo.

[25]

KGOTSA

POTSO 8: *Leba Seipone – Kabelo Kgatea*

- 8.1 Ke rraagwemogolo/motsalammaagwe. (2)
- 8.2 Go mo naya maatla fa botshelo bo le thata/go rata motho yo a mmonang mo seiponeng/go itse gore ga go motho ope wa botlhokwa go feta yo a mmonang mo seiponeng. (2)
- 8.3 Ee - Malomaagwe o ne a mmita lekgalagatsana/balekane ba gagwe ba ne ba mmita lekutwana, morwa/mmla le moriri wa gagwe di ne tsa dira gore a gapiwe ke badiredi ba ga Mokwepa go dira dipheko ka ena. (2)
- 8.4 E ne e le barwa ba motho/barwarre. (1)
- 8.5 O rata nnete le boammaruri - O supeditse mapodisi legodu le le phamoletseng mosadimogolo madi.
Ga a tseye letlhakore kana ga a gobebele ope - O thusitse mosadimogolo wa mosweu (Dikarabo tsa batlhatlhojwa di sekasekwe). (4)
- 8.6 Sepoko o kgonne go falola lokwalo lwa materiki a ntse a goletse mo mebileng ya Rodipoto.
Motswagauteng o ne a ikwadisa mo sekolong sa bosigo mme a kgona go falola lokwalo lwa borobedi ka dinaledi. (4)
- 8.7 Ga go a siama gone ba tlhokometse balwetse ba ba tlhokang thuso nako nngwe le nngwe/go ka diragala sengwe se se maswe jaaka tlhaselo go tswa kwa ntle, go ngwega ga molwetse mongwe, molwetse mongwe a ka bolaya yo mongwe ka ntlha ya kgatelelo ya maikutlo. (2)
- 8.8 O ne a bolelela bathapi ba gagwe gore o fetetswe, ntswa a rometse ngwana wa gagwe le *Jankie Smook* kwa gaabo (Motsitlane) go mo ntsha mo matlhong a mosadi wa ga *Jankie Smook* gone fa a ne a ka mmona lelapa le ne le ka thubega. (2)
- 8.9 Ka gore e ne e le ngwana wa lewelana la gagwe/Motswagauteng o thusitse mapodisi go utolola sentlhaga sa ga Mokwepa sa dinokwane tse di bolaileng *Jankie Smook*, morwarraagwe. (2)
- 8.10 Di tsweletsa morero wa tlhaolele ka go re le fa bana ba bantsho le ba basweu ba tsena sekolo mmogo, tlhaolele e nna e ntse e le teng. (2)

- 8.11 Khutsanyana e e sa sweng e letile monono/Go tlhaola batho ka mmala ga go a siama/Tuelo ya bolelo ke loso.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa di sekasekwe).

(2)
[25]

KGOTSA

POTSO 9: *Omphile Umphi Modise* – DPS Monyaise

ELA TLHOKO: Mo tthamong ya motlhatlhojwa go tshwanetse ga akarediwa dintlha tse di fa tlase. Go tlaa dirisiwa ruboriki ya maduo a a kana ka 25 go tshwaya tlhamo ya motlhatlhojwa.

- Setswana sa re, "mmangwana o tshwara thipa ka fa bogaleng", mme fela ga go a ka ga diragala jalo ka Motlalepule. Motlalepule o ne a tsiediwa ke lekau la tedu tsa katse mme a ima.
- Le fa a ne a ima ka ntlha ya go tsiediwa jaaka Thandi a ne a rulagantse, mme ena a ne a sa ikaelela, seno ga se reye gore o tshwanelwa ke go isa ngwana kwa legaeng la bana.
- Le fa e ne e se maikaelelo a gagwe a go ima ka a ne a ise a nne mo seemong sa go ka tlamela lesea, se se ne se sa mo fe tetla ya go latlha ngwana gonne fa e sale a isitse ngwana kwa legaeng la bana, ga a ise a ke a tlhole a nna le botshelo jo bo iketlileng.
- Ngwana ga a tshwanela go tswa setlhabelo ka ntlha ya dikgogakgogana tsa bobedi jo bo mo tlisitseng mo lefatsheng. A ka bo a ne a tsaya maikarabelo a go tlamela lesea le, le fa kgotsa a ne a se na madi gonne a ne a tlaa golela mo tlaleng e mmaagwe a neng a le mo go yona gonne bana ba ikgolela fela.
- Motlalepule o tsena mo lenyalong, mme lona la tla pele ga morwae gonne a ne a tshela ka sephiri.
- Ga a bolelele mogatse ka ngwana yo a sa leng a mo isa kwa legaeng la bana ka a ne a tshoga gore o tla senyegelwa ke lenyalo.
- O feleletsa a sa je diwelang ka ntlha ya go tlhorega gonne a se kile a tsaya maikarabelo mo kgodisong ya ngwana wa gagwe.
- Boemong jwa go bolelela monna, o tla ka leano la gore ba ithuele ngwana gonne bana ba sotlega.
- O palelwa ke go fitlhelela se a se batlang ka a ne a itheile a re o tlaa wela ngwana wa gagwe kwa legaeng la bana la Olanti. Fa a ka bo a ne a bolelela mogatse nnete gongwe a ka bo a ne a bona tshedimosetso ya kwa morwae a rometsweng gona.
- Mooki mongwe o ne a leka go mo thusa, mme a se tswe ka nnete.
- Ka ntlha ya go hupa sephiri o feleletsa a kailakaila le mebila ka kgopolo ya gore a ka rakana le morwae.
- O tsamaya a sekaseka bana mo morago ga ditsebe ka tsholofelo ya gore o tlaa bona morwae gonne a mo tshwaile fa morago ga tsebe.
- O feleletsa a bidiwa dinalanyana ka ntlha ya se.
- Go tlhoka go bona morwae go feleletsa go dira gore a gatelelwe ke bolwetse jo bo bakileng gore a selwe mo mebileng letsatsi lengwe le lengwe.
- Ka ntlha ya go tlhoka go iketla o feleletsa a kubugelwa ke bolwetse jwa pelo jo bo neng jwa tsaya botshelo jwa gagwe.

[25]

KGOTSA

POTSO 10: *Omphile Umphi Modise* – DPS Monyaise

- 10.1 Gore a tle a bone fa a letseng a eme gone le mokapelo wa gagwe. (2)
- 10.2 Maikutlo a poifo/kutlobotlhoko. Mowa o ne o le kwa tlase gonne go lebega fa botshelo jwa gagwe bo tshwere ka tlhale, e kete bo ya bokhutlong. (3)
- 10.3 O ne a ratela bana ba gagwe lesedi/thuto. (2)
- 10.4 Kgosi e ne e setse e itsisitswe ka ga tiragalo e, mme pelo ya ga Seagile ya nna botlhoko gonne a ne a gopotse gore ke ena wa ntlha go begela kgosi. (2)
- 10.5 Kgosi o ne a nyoretswe go bona tswelelopele mo morafeng wa gagwe. O ratela morafe lesedi gonne a kile a rafa tswina ya lona mme a utlwa monate. (2)
- 10.6 Lesaka la ga monnamogolo Ofentse le ne la rathwa ke tladi. (2)
- 10.7 Ke kakanyo gonne ke kgopolo fela ya gore o a tlhokofala. (2)
- 10.8 Modise o wela dingalo, mme o tsena mo kotsing e a ka bong a e efogile. (2)
- 10.9 Motlha wa maloba/segologolo, go buiwa ka motshameko wa lefetlho, go lengwa ga masimo, go disa dikgomo, go fetlha pula. (2)
- 10.10 O ne a le bonolo gonne o ne a sa kgadiepetse mosadi wa gagwe le fa a ne a dira dilo tse di makatsang. O ne a na le lerato gonne o ne a dumelana le Motlalepule gore ba ye go batla ngwana yo mongwe kwa kgodisetsong. (4)
- 10.11 Le pelong ga le tshetse/Sephiri se a bolaya. (2)
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa di sekasekwe). [25]

KGOTSA

POTSO 11: Masego – G Mokae

ELA TLHOKO: Mo tlhamong ya motlhatlhojwa go tshwanetse ga akarediwa dintlha tse di fa tlase. Go tlaa dirisiwa ruboriki ya maduo a a kana ka 25 go tshwaya tlhamo ya motlhatlhojwa.

- Ka ntlha ya go tlhoka/dila, Masego o ne a patelesega go nwa bojalwa ntswa a itse gore ga a bo batle maikaelelo e le go leka go kgotsofatsa tsala ya gagwe gonne a ne a mo thusa ka dilo di le dintsi tse a neng a di tlhoka ka a ne a tswa kwa lelapeng le le itsholetseng.
- Ka e ne e se monwi wa bojalwa, o ne a feleletsa a latlhegetswe ke tlhaloganyo morago ga go itshiela mme a idibala.
- Tse dingwe tse di mo diragaletseng bosigong joo ga a di itse gonne o ne a di bolelelwa ke *Sanah*.
- O ne a senyegelwa ke sekolo ka ntlha ya go boela kwa morago ka dikgwedi gonne a ne a betelelwa mo go bona bosigo jwa loeto lwa sekolo lwa kgaisano ya mmimo ka a ne a ijetse mo go feteletseng.
- O ne a ikaelela go belega lesea le a le imileng gonne le se na molato le na le tshwanelo ya go tshela mme tshwanelo eo e sa tshwanelwa ke go thibelwa ka ntlha ya sebe sa batsadi ba lona ba ba tlhokileng maikarabelo.
- O ne a tshwanelwa ke go tsoga bosigo, metsotso e le masomeamararo morago ga ura ya boraro maikaelelo e le go tshwara setimela sa ntlha mo mosong go ya kwa tirong go tlamela morwae ka e ne e le motsadi a le esi, gore morwae a fitlhelele mo a sa kgonang go fitlhelela gona gonne ena a paletswe ka ntlha ya go palelwa ke go tlhopa tsala ya nnete. O ne a dira jaana go leka go fatela morwae kwa maburung.
- O ne a tshola Sello ka letsogo le le popota gonne a sa batle gore le ena a nne lelata la basweu jaaka go diregile ka ena.
- O ne a sa eletse fa a ka kgopiwa mo botshelong ka jalo o ne a mo tsosa mo mosong fa a tsoga a sa dira ditiro tse a neng a mo laetse go di dira, jaaka go ntsha mpaola pele a robala, go reka leokwane, go lotlela setswalo, go netefatsa gore o mo gae ka ura ya borataro maitsiboa le go ikgaoganya le dipolotiki.
- Masego o ne a dira jaana ka go leka go tsaya kgakololo ya ga rraagwe ya gore a betlele morwae bokamoso jo bo phatsimang. A nne le maikarabelo mo lemphorwaneng la gagwe.
- Mo letsatsing la gagwe la go raelesega, mo a neng a nwa bojalwa thata go fitlha a idibala, e ne e le la ntlha le la bofelo a atamelana le motho wa senna go fitlha a bo a kopana le *Vusi*.
- O ne a tlhoa kamano ya motho wa senna gonne a ne a ikaelela go tlhokomela mmaagwe le morwae.

[25]**KGOTSA**

POTSO 12: Masego – G Mokae

- 12.1 Kutlobotlhoko – go supa fa *Schalk* e ne e se motho wa nnete. (2)
- 12.2 Go tsweletsa morero ka gore go tsoga kgotlhang ka ntlha ya fa base *Schalk* a sa diragatse ditsholofetso tsa gagwe mo go Tsawe tse ba di dirileng mmogo le rre Motsepe. (2)
- 12.3 O bofitlha-fa a ne a sa tshwarwa mogatse a ka bo a sa itse gore ngwana wa ga Tsawe o kobilwe mo polaseng ka ntlha ya go imisiwa ke *base Schalk*. (3)
- 12.4 Nnyaya – gonne o santse a le dingwaga tse di kwa tlase go ka robalana/ga a tshwanela go letla madi go mo ema pele go tlhoka go lemoga se se siameng. (2)
- 12.5 Ga o a tshwanela go swa ka sephiri. (2)
- 12.6 Nnyaya – go ne go sa siama gonne go bontsha fa Tsawe a dumelana le se *base Schalk* a se dirileng/Tsawe o ne a mpampetsa molato wa ga *base Schalk*.
Ee – gonne ke tshwanelo ya rre mongwe le mongwe go tlamela ngwana wa gagwe. (2)
- 12.7 MmaSontaga o ne a amogela lelapa la ga rre Motsepe le morwadie kwa ga gagwe morago ga go kobiwa kwa polaseng/o ne a boela a bonela Masego tiro/o ne a gomotsa le go tlhola Masego kwa bookelong fa a ne a imile e bile a teketilwe ke rraagwe mo go maswe. (4)
- 12.8 Tsholo e e makgwakgwa ya go itewa fa pele ga badiri-ka-wena bogolosegolo ba o leng moeteledipele wa bona. (2)
- 12.9 Go tlhodilwe ke ka ntlha ya fa a bolaile mosweu mme mo pusong ya maloba katlholo ya se, e ne e le go kalediwa. (2)
- 12.10 Gonne *base Schalk* ga a ka a diragatsa maikaelelo a gagwe a go tlamela ngwana. (2)
- 12.11 Ee, gonne boitshoko bo tsala boitumelo. Masego yo o simolotseng ka tshotlego o feleletsa ka boitumelo.
Sello o kgonne go itshokela ditsuatsue tsa botshelo go fitlha e nna ngaka. (2)

[25]**PALOGOTLHE YA KAROLO YA B: 25**

KAROLO YA C: TERAMA**POTSO 13: *Matsapa di a tsaya kae?* – SS Mokua**

ELA TLHOKO: Mo tthamong ya motlhatlhojwa go tshwanetse ga akarediwa dintlha tse di fa tlase. Go tlaa dirisiwa ruboriki ya maduo a a kana ka 25 go tshwaya tlhamo ya motlhatlhojwa.

SEKOROPOLAPA

- Mo terameng e, go tlhagelela kgotlhang magareng ga Mafenya le Nkefi ka ntlha ya fa a ne a ipala mabala a kgaka mo go ena, mme a mo gana ka a ne a ikantse Ntope ntsa a ne a nyetse.
- Mafenya o romela Dikobe go mmuelela mo go Nkefi ka a mo tlwaetse gonne ba tsene sekolo mmogo, mme ga retela gonne a ne a kaya fa Mafenya e le sekoropolapa e bile e se wa maemo a gagwe gonne a na le madi a sa tlhoke sepe.
- O kaile fa a na le dilo tsotlhe jaaka ntlo e e leng ya gagwe e bile rraagwemogolo e le kgosi mo Lefurutshe.
- A feleletsa ka go bolelela Dikobe gore ka lengwe la malatsi o tla kopana le monna yo o ratwang ke ena.
- Kgotlhang e, e pheulwa ke phefo gonne Dikobe o tlhobosetsa Mafenya gore ga go fa Nkefi a mmayang gona gonne fa lekgarebe le ka feleletsa le bitsa lekau sekoropolapa go raya gore ga a mo kaya jaaka sepe, ka jalo a ipatlele yo mongwe.
- Mafenya a fetsa ka gore o itumelela kgakololo ya tsala ya gagwe gonne Setswana sa re: "se nkganang se nthola morwalo", mme a tswa mo go Nkefi a tswela ka botshelo mme a feleletsa a inyaletse Matlhodi.
- Go ratana ga ga Ntope le Nkefi go tlhola kgotlhang mo lelapeng la gagwe
- Kgotlhang e tlhagelela fa gare ga Ntope le mogatse mme mogakatsa kgotlhang ke Nkefi gonne a ratana le Ntope ntsa a itse gore o nyetse.
- Nkefi ka a itse a na le dilo tsotlhe, o tlhakatlhakanya lelapa la ga Ntope. Ntope o na le dilotlele tsa kwa ga gagwe.
- Mo malobeng jaana go ne go le tsheko e tona kwa gaabo mogatsa Ntope ka ntlha ya go tlhoka go naya mosadi lorato ga ga Ntope ka a lebeletse Nkefi.
- Fa ba ntse ba tsweletse ka lerato le la bona, ka bomadimabe Ntope o amega mo kotsing ya sejanaga mme fa Dikobe le Mafenya ba ya go mo lekola, boemong jwa go fitlhela mosadi wa ga Ntope kwa bookelong ba fitlhela Nkefi yo a ineeletseng monna wa mosadi yo mongwe ntsa a ganne monna yo a ka bong a mo nyetse.
- Morago ga malatsi a se makae Ntope o a tlhokofala. Fa Ntope a se na go tlhokofala Nkefi o amega mo a neng a patelesaga go isiwa kwa ngakeng ka a ne a idibala.
- O ne a lela go feta le mogatsa moswi. Beke yotlhe e ne ya fela a sa ye tirong a nnetse selelo jaaka e kete Ntope o ne a mo nyetse.
- Morago ga loso lwa ga Ntope, Nkefi o sala a nnetse selelo mme a se na yo o ka mo gomotsang.
- O ne a sala a le esi, go se na monna yo o neng a ka mo atamela ka gonne mogomotsi wa gagwe e bong Ntope a tlhokofetse.

- Mafenya yo le ena a neng a mmita sekoropolapa, o ne a dule mo go ena e bile a setse a nyetse.
- Se se neng se mo saletse e ne ya nna yona phafana e a neng a e dira mogomotsi wa gagwe, mme le yona ya dira tiro ya yona ya go mo tseela bontle le go mo tlogela a onetse jaaka e kete ga a ise a ke a gadimiwe gabedi fa makau a ne a fapaana nae mo metlheng ya gagwe.

[25]

KGOTSA**POTSO 14: *Matsapa di a tsaya kae?* – SS Mokua**

- 14.1 Ke motho yo o nang le nnete/ga a dire dilo fela ka ntlha ya go batla tiro. (2)
- 14.2 Gore a ba batlele motho yo o ka nnang le go tlhola le mosadimogolo.
Yo o ka ba tlhokomelelang mosadimogolo.
Yo o ka ba tlhokomelelang bana ba babedi. (3)
- 14.3 Nomalanga ke motho yo emang ka lefoko/tshwetso ya gagwe ka se a dumelang gore ke boammaaruri/Nomalanga a ka tswa a tsere tshwetso e e fosagetseng gonne batho ba sa tshwane. (2)
- 14.4 Nnyaya – Moremi o ne a itshwara senna tota a se ka a raelesega go ratana le Nomalanga jaaka re tle re bone go dirwa mo metlheng ya gompiano. (2)
- 14.5 Maikutlo a kutlobotlhoko gonne a latlhegetswe ke motho yo ba neng ba dirile botsalano jo bo neng bo rena mo dipelong tsa bona. (2)
- 14.6 O tshepa monna wa gagwe-gonne ga a ka a belaela gore a ka nna le kgolagano nngwe le Nomalanga. (2)
- 14.7 Go tlhodile loso lwa ga mosadimogolo ka gonne botshelo jwa gagwe e ne e kete bo ikaegile thata ka thuso ya ga Nomalanga. (2)
- 14.8 Go tlisa ditiragalo tsotlhe tsa terama kwa bokhutlong ka gonne fa a ne a ka bo a diretse mooki ditiragalo di ne di tle go tswela pele. (2)
- 14.9 Baoki ga ba tshole badiredi ba bona sentle.
Baoki ba a boulela ka jalo megopolo ya bona e nna e ntse e le kwa gae fa ba le kwa tirong. (2)
- 14.10 Motho yo o siameng gonne o batletse ba ga Moremi mothusi wa nnete yo o maikarabelo/motho yo o dikgakololo gonne o tsibosa Naniki go kgona go rua lelapa la gagwe. (2)
- 14.11 Ga se gantsi o fitlhela monna a thusa mosadi go dira ditiro tsa mo lapeng jaaka fa Moremi a ne a thusa Naniki go anega diaparo mo terateng/Motho fela a ka go thusa go gaisa mogaeno yo o antseng letsele le ena jaaka Nomalanga wa kwa Swatsing o ne a direla lelapa la ga Moremi ka botswapelo. Nomalanga o ganne go direla mooki Matlhare ka ntlha ya fa baoki ba sa tshware badiredi ba bona sentle.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa di sekasekwe). (4)

[25]

KGOTSA

POTSO 15: Ga se Lorato – MJ Magasa

ELA TLHOKO: Mo tlhamong ya motlhatlhojwa go tshwanetse ga akarediwa dintlha tse di fa tlase. Go tlaa dirisiwa ruboriki ya maduo a a kana ka 25 go tshwaya tlhamo ya motlhatlhojwa.

- Go ne go le mosetsana yo Motsamai a neng a na le kgatlhego mo go ena mme a bolelela badirimmogo nae ka ga ena. Gosekwang o ne a utlwela Motsamai botlhoko mme a mo naya maele a gore ga a batle go mo latlha gonne e le tsala ya gagwe ya boammaaruri.
- O ne a mo eletsa gore a itse gore ke rre wa lelapa mme e bile basetsana ba gompiano go sa tshamekelwe mo go bona segolobogolo jaaka Motsamai a setse a ikgoletse jaana.
- O ne a mmolelela gore a ka tloga a mo jela madi mme a sala a iphotlhere a se na sepe mme lapa la gagwe la bolawa ke tlala.
- Motsamai o ne a solofetsa Gosekwang fa a itse se, mme fela a tlaa leka ka natla go itisa gore kgang ya mothale o e se ka ya direga.
- Lenkapere o ne a nna kgatlhanong le kgang e, mme a mo kgala gore a se ke a dira tiro ya mofuta oo.
- O ne a mo eletsa gore a ele dilo tlhoko, mme a lepe dilo gonne lorato lo sa bone mme fa le tla go tuka le ka go lebatla maikano.
- Motsamai o kaela Lenkapere gore dilo dingwe di thata go ka di itlhokomolosa.
- Lenkapere o ganana le kakanyo ya ga Motsamai gonne go ne go sa bue mosimanyana mme go bua rre wa lelapa yo ba solofetseng dikgakololo mo go ena.
- Lenkapere le Gosekwang ba ne ba fetsa ka gore Motsamai o batla go itlhakatlhakanyetsa botshelo. Ba ne ba mo makalela fa a le mogolo jaana mme a na le kgatlhego mo leseeng.
- Motsamai ga a ka a tsaya kgakololo ya bona ka a ne a gopola fa ba batla go mo lomeletsa, mme a ratana le *Angeline*.
- Gadifele o ne a lelela kwa lelapeng la ga Selapo gore o fetogetswe ke monna, ga a itse kwa a nnang le gore a o sa ntse a dira ka ga a bone tuelo epe.
- Ba tshela ka tshotlego ka a tlhola a ba raya a re o kgothositswe, o godisitse le go duela dithekete tsa *TPA*.
- Gadifele o ne a kopa rre Selapo go buisana le Motsamai ka a ikaelela go boela kwa gaabo fa go sa siame mo lapeng.
- Mantsho o ne a lopa Gadifele gore a se boele gae, mme ba tlaa potlakela Motsamai go bua le ena.
- Selapo o ne a tsogelela Motsamai mo mosong wa Sontaga mme a se ka mo fitlhela ka a ne a longwa ke lelapa la gagwe.
- Selapo a tsaya matsapa a go leletsa Motsamai mogala a mo kopa gore ba kopane ka Sontaga.
- Ka Sontaga rre Selapo o kopana le Motsamai le go mmotsa gore mathata ke eng fa Gadifele a re ga a tsholega mo lelapeng.
- Motsamai o bolelela rre Selapo gore a mo tswela ka ntlo ka a laolwa ke mosadi e bile Gadifele a belwa ke mpa ka gore o a ja, o a nwa.
- Motsamai o sotla rre Selapo ka gore a ka nna a dira Gadifele mosadi wa bobedi ka gore baruti ba nyala lefufa.
- Motsamai o ntsha rre Selapo ka lelapa la gagwe ka ngoba e sa fothwa.

- Gadifele o leka ka dinako tsotlhe go gakolola Motsamai gore ena o fetogile motlholagadi le mogatsa ntlo ka gore monna wa gagwe o nna mo nageng, ga a ke a mmona mo gae.
- Gadifele o ne a botsa Motsamai gore go tla jang gore fa ba theogetse bosigo ena Motsamai a se ka a bona madi a go dira morago ga tiro.
- Gadifele o ne ka dinako tsotlhe a leka go gakolola Motsamai gore letsatsi lengwe lefatshe le tla mo fetogela, mme o tla ba gopola ka nako eo ka ba tla bo ba sa tlhole ba lala ka sego sa metsi.

[25]

KGOTSA**POTSO 16: Ga se Lorato – MJ Magasa**

- 16.1 Motsamai o tsene mo lelapeng la ga Kefentse ka nako e Kefentse a neng a neile *Gladys* nako ya go ipatla a ipatlisisa mme *Gladys* ena a tlhakatlhakanyetsa go ya pele. (2)
- 16.2 Maikutlo a tenego a go sa ipone molato/phoso/go sa ikokobeletse monna wa gagwe Kefentse/go sa tlotle monna. (2)
- 16.3 O ne a tshwanetse go duela Kefentse R10 000,00, mme o solofetsa go duela R500,00 kgwedi ka kgwedi.
O ne a kobiwa jaaka ntšwa mo lelapeng la ga *Gladys*.
O tswile a itshopere fela a sa tsaya sepe kwa ga *Gladys*. (3)
- 16.4 Gadifele ga a ka a ineela fa Motsamai a ne a itirela fela.
O ne a tshegetsa bana ba gagwe ka dinako tsotlhe le go kopa thuso mo baagisaneng le Moruti Selapo (2)
- 16.5 *Gladys* o kaya gore ke motho o a tshela.
O na le madi le nama.
Ga a ka ke a nna fela a re o letile Kefentse yo a sa itseng gore o tla boa leng. (2)
- 16.6 Ee, gonne fa motho a go senyeditse o tshwanetse go go tlhatswa diatla.
Nnyaya, o tlogetse lelapa la gagwe a inaya naga.
Fa a bona diphetogo mo ntlong ya gagwe ke gona a akanyang go boela mo lapeng. (2)
- 16.7 Ke ntlha- Kefentse o ne a nyetse ka semolao. (2)
- 16.8 Ee, gonne Motsamai ga a bolo go tshameka le go sotlaka ka lelapa la gagwe ka jalo o bona tuelo ya seo kwa bofelong. (2)
- 16.9 O tlhodilwe ke go boela ga ga Kefentse kwa lapeng la gagwe. (2)
- 16.10 O matlhomantsi - o ratana le banna ba bantsi
O jela banna madi - o ne a kopa Motsamai go mo tlhabololela ntlo le go epela metsi. (4)
- 16.11 Ga o a tshwanela go sotla lelapa la gago/Bonnweenwee ga bo busetse/ Monna o tshwanetse go nna le maikarabelo a lelapa le tiro ya gagwe. (Dikarabo tsa batlhatlhojwa di sekasekwe). (2)

PALOGOTLHE YA KAROLO YA C: 25
PALOGOTLHE: 80

RUBORIKI**1. PUO YA GAE****1.1 RUBORIKI YA GO TSHWAYA DITLHAMO TSA MABOKO**

Ruboriki ya go tshwaya ditlhamo tsa Poko Puo ya Gae (Maduo 10)	Puo Kagego, tatelano ya dintlha le tlhagiso, puo, segalo le setaele se se diritsweng mo thamong	Phitlhelelo ka dinaledi	Phitlhelelo ka matsetseleko	Phitlhelelo e e tletseng	Phitlhelelo e e itumedisang	Phitlhelelo ka tekano	Phitlhelelo e e potlana	Ga a fitlhelela
		-Popego e e nyalelanang. -Matseno le bokhutlo jwa maemo a a kwa godimo. -ngangisano e e bopegileng, puo, segalo le setaele se se tlhotlhegileng mme se nepagetse.	-Tlhamo e e bopegileng sentle. -matseno a a itumedisang le bokhutlo. -ngangisano le mola wa kakanyo o o bonolo go ka latelwa. -puo, segalo le setaele se se nepagetseng. -tlhagiso e ntle tota.	-Popego e e siameng le ngangisano e e welang. -matseno le bokhutlo le ditemana tse di nyalelanang sentle. -kwelano ya ngangisano e ka latelwa. -puo, segalo le setaele se se napagetseng mo go rileng.	-Bosupi jwa popego bo a bonagala. -Tlhamo a tlhabela tatelano ya dintlha. -Diphoso tsa puo ga di dintsi. -Segalo le setaele di a tsamaisana. -Di temana batlile di siama.	-Popego e na le diphoso. -Ga go tatelano ya dintlha. -Diphoso tsa puo di a bonala. -Segalo le setaele ga di tsamaelane le maikaelelo a se se kwadilweng. -Ditemana di tletse diphoso	Popego e e bokoa. -Dintlha ga di latelane. -Diphoso tsa puo le setaele go supa kwalo e e bokoa. -Segalo le setaele ga di tsamaelane le lekwalo. -Ditemana di na le diphoso.	Setlhogo ga se tsamaisane le diteng. -Ga go bopaki ba letlhomeso le tatelano ya dintlha. -Puo e e bokoa. -Setaele le puo e e fosagetseng. -Ditemana ga di a agega sentle.
Diteng Go naya thanolo ya setlhogo, boteng jwa ngangisano, bosiamisi le go tlhaloganya leboko.								

Phitlhelelo ka dinaledi -Boteng jwa thanolo ya setlhogo, dintlha tsotlhe di tlhotlhomisitswe -dinaledi/bontlentle: 90% + bontle tota 80 – 89%:-	7 80 – 100%	7 80 – 100% 8 – 10	6 70 – 79% 7 – 7½	5 60 – 69% 7 – 8	4 50 – 59%	3 40 – 49%	2 30 – 39%	1 0 – 29%
Phitlhelelo ka matsetseleko -Matsetseleko a setlhogo, dintlha tsotlhe di tlhotlhomisitswe. -dintlha tsotlhe di sekasekwe	6 70 – 79%	7½ – 8½	7 – 8	6½ – 7½	6 – 7			
Phitlhelelo e e tletseng -Dikarabo dingwe di tsamaelana le setlhogo mme ngangisano/kganetso ga e maleba. -O paletswe ke go araba dipotso -Dintlha dingwe ga di na bopaki go bontsha fa di tsamaelana le setlhogo. -Bokoa thata mo ditlhangweng le mo lebokong.	5 60 – 69%	7 – 8	6½ – 7½	6½ – 7½	5½ – 6½	5 – 6		

Phitlhelelo e e itumedisang Dikarabo dingwe di tsamaelana le setlhogo mme ngangisano/kganetso ga e maleba. -O paletswe ke go araba dipotso -Dintlha dingwe ga di na bopaki go bontsha fa di tsamaelana le setlhogo. -Bokoa thata mo ditlhangweng le mo lebokong.	4 50 – 59%		6 – 7	5½ – 6½	5 – 6	4½ – 5½	4 – 5	
Phitlhelelo ka tekano -Maiteko fela a go araba dipotso. -Maiteko a go araba dipotso a a kwa tlasenyana. -Dikarabo tsa setlhogo. tse di sa tsepamang. -Kganetso e e sa totang ya bosiamisi jwa leboko. -Moithuti ga a ise a tlhaloganye setlhangwa le leboko sentle.	3 40 – 49%			5 – 6	4½ – 5½	4 – 5	3½ – 4½	3 – 4

Phitlhelelo e e potlana -Bokoa jwa go tlhaloganya setlhogo. -Poeletso ya dikarabo nako nngwe go latlhegelwa ke karabo. -Ga go na kganetsano e e tseneletseng. Thanolo e e fosagetseng. -Setlhangwa se se bokoa e le tota.	2 30 – 39%				4 – 5	3½ – 4½	3 – 4	1 – 3½
Ga a fitlhelela -Dikarabo dingwe di tsamaelana le setlhogo mme ngangisano/kganetso ga e maleba. -O paletswe ke go araba dipotso. -Dintlha dingwe ga di na bopaki go bontsha fa di tsamaelana le setlhogo. -Bokoa thata mo ditlhangweng le mo lebokong.	1 0 – 29%					3 – 4	1 – 3½	0 – 3

1.2 RUBORIKI YA GO TSHWAYA DIPOTSO TSA DITLHAMO, PADI LE TERAMA

Ela tlhoko pharologano ya maduo a a abetsweng diteng go tsamaelana le popego le puo.

DIKHOUTU LE KABELO YA MADUO.		DITENG [15] Thanolo ya setlhogo, boteng jwa ngangisano, netefatso le go tlhaloganya sekwalo.		POPEGO LE PUO [10] Popego, tatelano ya dintlha le tlhagiso. Puo, segalo le setaele se se dirisiwang mo ditlhamong.
Khoutu 7	Phitlhelelo ya dinaledi	-Boteng jwa thanolo ya setlhogo, dintlha tsotlhe di tlhotlhomisitswe. -Thwadi ya dikarabo: 90% + bontle tota jwa dikarabo 80 – 89%: -Motseletsele wa ngangisano e e maleba e ikaegile ka sekwalo/setlhogo. -Ditlhangwa le sekwalo se se tlhalogantsweng ka phitlhelelo e e gaisang thata.	Phitlhelelo ya dinaledi	-Popego e e nyalelanang. -Matseno le bokhutlo jwa maemo a a kwa godimo. -Ngangisano e e bopegileng sentle tota, puo, segalo le setaele se se tlhotlhegileng mme se nepagetse.
80% – 100%	12 – 15 maduo		8 – 10	
Khoutu 6	Phitlhelelo ya matsetseleko		Phitlhelelo ya matsetseleko	
70 – 79%	10½ – 11½ maduo	-Matsetseleko a thanolo ya setlhogo. Dintlha tsotlhe di tlhotlhomisiwe. -Dikarabo ka botlalo. -Tatelano ya ngangisano e e utlwagalang e filwe. -Go tlhaloganya ditlhangwa le sentle.	7 – 7½	-Tlhamo e e bopegileng sentle. -Matseno a a itumedisang le bokhutlo. -Ngangisano le mola wa kakanyo o o bonolo go ka latelwa. -Puo, segalo le setaele se se nepagetseng. -Tlhagiso e ntle tota.
Khoutu 5	Phitlhelelo e e tletseng	-Dikarabo dingwe di tsamaelana le setlhogo mme ngangisano/kganetso ga e maleba. -O paletswe ke go araba dipotso -Dintlha dingwe ga di na bopaki go bontsha fa di tsamaelana le setlhogo. -Bokoa thata mo ditlhangweng le mo lebokong.	Phitlhelelo e e tletseng	-Popego e e siameng le ngangisano e e welang. -Matseno le bokhutlo le ditemana tse di nyalelanang sentle. -Kwelano ya ngangisano e ka latelwa. -Puo, segalo le setaele se se napagetseng mo go rileng.
60 – 69%	9 – 10 maduo		6 – 6½	

Khoutu 4 50 – 59%	Phitlhelelo e e itumedisang 7½ – 8½ maduo	-Thanolo ya setlhogo e e mo magareng ga e tlhotlhomise dintlha tsotlhe. -Go na le dintlha tse di tshegetsang setlhogo. -Dingangisano di a tshegetswa mme bopaki ga bo a tota.	Phitlhelelo e e itumedisang 5 – 5½	-Bosupi jwa polelo bo a bonagala. -Tlhamo e tlhabela tatelano ya dintlha. -Diphoso tsa puo ga di dintsi. -Segalo le setaele di a tsamaisana. -Ditemana di batlile di siama.
Khoutu 3 40 – 49%	Phitlhelelo ya tekano 6 – 7 maduo	-Maiteko fela a go araba dipotso. -Maiteko a go araba dipotso a a kwa tlasenyana. -Dikarabo tsa setlhogo. tse di sa tsepamang. -Kganetso e e sa totang ya bosiamisi jwa leboko. -Moithuti ga a ise a tlhaloganye setlhangwa le leboko sentle.	Phitlhelelo ya tekano 4 – 4½	-Popego e na le diphoso. -Ga go tatelano ya dintlha. -Diphoso tsa puo di a bonala. -Segalo le setaele ga di tsamaelane le maikaelelo a se se kwadilweng. -Ditemana di tletse diphoso
Khoutu 2 30 – 39%	Phitlhelelo e e potlana 4½ – 5½ maduo	-Bokoa jwa go tlhaloganya setlhogo. -Poeletso ya dikarabo nako nngwe go latlhegelwa ke karabo. -Ga go na kganetsano e e tseneletseng. thanolo e e fosagetseng. -Setlhangwa se se bokoa e le tota.	Phitlhelelo e e potlana 3 – 3½	-Paakanyo e e bokoa. -Dintlha ga di latelane. -Diphoso tsa puo le setaele go supa kwalo e e bokoa. -Segalo le setaele ga di tsamaelane le lekwalo. -Ditemana di na le diphoso.
Khoutu 1 0 – 29%	Ga a fitlhelela 0 – 4 maduo	-Dikarabo dingwe di tsamaelana le setlhogo mme ngangisano/kgametso ga e maleba. -O paletswe ke go araba dipotso. -Dintlha dingwe ga di na bopaki go bontsha fa di tsamaelana le setlhogo. -Bokoa thata mo ditlhangweng le mo lebokong.	Ga a fitlhelela 0 – 2½	-Setlhogo ga se tsamaisane le diteng. -Ga go bopaki ba letlhomiso le tatelano ya dintlha. -Puo e e bokoa. -Setaele le puo e e fosagetseng. -Ditemana ga di a agega sentle.